PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

297

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

Redaktorzy naukowi
Jacek Adamek
Teresa Orzeszko

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiejkolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-334-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp **11**

Bartosz Bartniczak: Pomoc publiczna jako instrument wspierający ochronę środowiska w Polsce 13
Szymon Bryndziak: Wybrane preferencyjne rozwiązania w podatku dochodowym od osób fizycznych a nierówności społeczne 23
Dorota Burzyńska: Bariery implementacji koncepcji budżetu zadaniowego w jednostkach samorządu terytorialnego 32
Anna Doś: Analiza skłonności mieszkańców województwa śląskiego do ponoszenia kosztów ograniczenia zużycia zasobów naturalnych 41
Justyna Dyduch: Wpływ przychodów ze sprzedaży praw majątkowych wynikających ze świadectw pochodzenia energii na sytuację finansową wybranych przedsiębiorstw 51
Krzysztof Dziadek: Rola ewaluacji w dystrybucji środków pomocowych z Unii Europejskiej 62
Aleksandra Ferens: Rachunkowość jako system pomiaru dokonań jednostki gospodarczej w środowisku przyrodniczym 72
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: Zróżnicowanie kosztów pracy w Polsce i krajach Unii Europejskiej w warunkach zrównoważonego rozwoju 83
Katarzyna Goldmann: Analiza płynności finansowej z uwzględnieniem strategii dochód–ryzyko 92
Wojciech Hasik: Wartość godziwa w kontekście zrównoważonego rozwoju. 102
Beata Iwasieczko: Ład korporacyjny w warunkach zrównoważonego wzrostu a rachunkowość 109
Wiesław Janik: Polityka klimatyczna UE jako czynnik kosztotwórczy produkcji energii elektrycznej 118
Angelika Kaczmarczyk: Mała przedsiębiorczość a jednostki samorządu terytorialnego 127
Anna Katoła: Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich 136
Dariusz Kiełczewski: Zielone zamówienia publiczne jako przejaw działań finansowych sektora publicznego na rzecz zrównoważonego rozwoju 147
Anna Kobiałka, Elżbieta Kołodziej: Wpływ polityki podatkowej gmin na rozwój regionu na przykładzie województwa lubelskiego 156
Joanna Koczar: Społeczna odpowiedzialność biznesu a rosyjskie społeczeństwo 166

Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Wpływ działań społecznie odpowiedzialnych na redukcję kosztów operacyjnych na przykładzie wybranych spółek giełdowych należących do RESPECT Index 176
Dariusz Kotarski: Zrównoważony rozwój uzdrowiska a realizacja funkcji zaspokajania potrzeb zdrowotnych 186
Barbara Kryk: Analiza kosztów i korzyści w ocenie efektywności ekologicznej i społecznej..... 195
Alina Kulczyk-Dynowska: Inwestycje infrastrukturalne Karkonoskiego Parku Narodowego a zrównoważony rozwój obszaru..... 205
Agnieszka Lorek: Finansowanie gospodarki odpadami komunalnymi 215
Dorota Michalak: Zarządzanie ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach regionu łódzkiego na przykładzie branży budowlanej. Analiza dostępnych instrumentów zabezpieczających..... 224
Monika Myszkowska: Nierówności społeczne a ulgi w polskim systemie podatkowym – przykład ulgi na wychowanie dzieci w podatku dochodowym od osób fizycznych 234
Marek Ossowski: Idea ośrodków odpowiedzialności a społeczna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych..... 243
Katarzyna Piotrowska: Innowacje a rachunkowość..... 254
Marta Postuła: Korekta fiskalna narzędziem utrzymywania finansów publicznych w równowadze..... 263
Michał Ptak: Metody internalizacji kosztów zewnętrznych związanych z emisją gazów cieplarnianych 273
Paulina Sławińska: Wpływ ulg podatkowych na pogłębienie nierówności społecznych w Polsce 282
Ewa Spigarska: Świadomość społeczna mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami na przykładzie wspólnot mieszkaniowych..... 290
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Społeczno-ekonomiczno-środowiskowe koszty i korzyści wydobycia gazu łupkowego w Polsce na tle doświadczeń amerykańskich 300
Piotr Szczypa: Strategiczna karta wyników jako narzędzie rachunkowości społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa – aspekty proekologiczne..... 310
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: Pojęcia zrównoważonego rozwoju i równoważenia rozwoju dla potrzeb finansowania przez jednostki samorządu terytorialnego województwa łódzkiego 319
Damian Walczak: Środki z UE w gospodarstwach rolnych jako element strategii zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w Polsce 328
Joanna Wieczorek: Rachunek kosztów działań usług medycznych jako podstawa wyboru efektywnych kontraktów..... 337
Stanisław Wieteska: Realizacja idei zrównoważonego rozwoju w zakresie gospodarki odpadami w Polsce w latach 2000-2011 347

Jolanta Wiśniewska: Badanie sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw 358
Izabela Witczak: Znaczenie strategii zarządzania kapitałem obrotowym firmy 368
Wojciech Zbaraszewski: Finansowanie obszarów chronionych w Federacji Rosyjskiej 378
Dagmara K. Zuzek: Teoria a praktyka wobec koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce..... 387

Summaries

Bartosz Bartniczak: State aid as an instrument supporting environmental protection in Poland 22
Szymon Bryndziak: Selected tax expenditures in personal income tax in the context of social inequalities 31
Dorota Burzyńska: Barriers of implementing the concept of performance budget in local government units 40
Anna Doś: Analysis of Silesia inhabitants propensity to bear the costs of limiting natural resources exploitation 50
Justyna Dyduch: Influence of revenues from sales of energy certificates on the financial situation of selected enterprises..... 61
Krzysztof Dziadek: The role of evaluation in the distribution of EU funds... 71
Aleksandra Ferens: Accounting as a system for measuring achievements of business entity in natural environment..... 82
Joanna Florek, Dorota Czerwińska-Kayzer: The diversification of labour costs in Poland and the European Union in the conditions of sustainable development 91
Katarzyna Goldmann: Financial liquidity analysis including risk-return strategy 101
Wojciech Hasik: Fair value in the context of sustainable development 108
Beata Iwasieczko: Corporate governance in terms of sustainable growth and accounting..... 117
Wiesław Janik: Climate policy of the European Union as a cost-generating factor in electricity production 126
Angelika Kaczmarczyk: Small enterprises and local government 135
Anna Katoła: The role of local government in the sustainable development of rural areas 146
Dariusz Kiełczewski: Green public procurement as a manifestation of financial activities of public sector for sustainable development..... 155
Anna Kobiałka, Elżbieta Kołodziej: Impact of communes fiscal policy on regional development basing upon Lublin Voivodeship..... 165

Joanna Koczar: Corporate social responsibility versus Russian society..... 175
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: The influence of socially responsible actions on reduction of operational costs performed by selected public limited companies listed on the RESPECT Index 185
Dariusz Kotarski: Sustainable development of spas and a function of meeting health needs 194
Barbara Kryk: Cost-Benefit Analysis in the assessment of the environmental and social effectiveness 204
Alina Kulczyk-Dynowska: Infrastructural investments of the Karkonosze National Park vs. sustainable development of the area..... 214
Agnieszka Lorek: Financing of municipal waste system 223
Dorota Michalak: Weather risk management in companies in Łódź region as an example of the construction industry. An analysis of available hedging instruments 232
Monika Myszkowska: Social inequalities and the reliefs in the Polish tax system – example of child-rearing allowance in personal income tax..... 242
Marek Ossowski: Idea of responsibility centers vs. corporate social responsibility 253
Katarzyna Piotrowska: Innovation and accounting 262
Marta Postuła: Fiscal adjustment as a tool for public finance balance maintenance..... 272
Michał Ptak: Measures for internalizing external costs of greenhouse gas emissions..... 281
Paulina Sławińska: Impact of tax reliefs on deepening of social inequalities in Poland 289
Ewa Spigarska: The citizens' public awareness of waste management on the example of housing associations..... 299
Katarzyna Strzała-Osuch, Olexandr Petushyns'ky: Socio-economic and environmental costs and benefits of shale gas extraction in the context of American experience..... 308
Piotr Szczypa: Balanced Scorecard as a corporate social responsibility accountancy tool – proecological aspects..... 318
Magdalena Ślebocka, Aneta Tylman: The concepts of sustainable development and balancing of development for financing needs by local authorities of Łódź Voivodeship..... 327
Damian Walczak: European Union funds in farms as an important element of sustainable development of rural areas in Poland 336
Joanna Wieczorek: Activity-Based Costing of medical services as a basis for choosing of effective medical contracts 346
Stanisław Wieteska: The implementation of sustainable development in the area of waste management in Poland in the years 2000-2011 357

Jolanta Wiśniewska: Research of small and medium enterprises financial reports 367
Izabela Witczak: The role of working capital policy management 377
Wojciech Zbaraszewski: Financing protected areas in Russia..... 386
Dagmara K. Zuzek: Theory and practice towards Corporate Social Responsibility of small and medium enterprises 395

PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 297 • 2013

Rola podmiotów sektora publicznego, gospodarstw domowych i przedsiębiorstw w kreowaniu i wspieraniu zrównoważonego rozwoju

ISSN 1899-3192

Wojciech Hasik
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WARTOŚĆ GODZIWA W KONTEKŚCIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest wskazanie niekorzystnego wpływu coraz szerszego stosowania wartości godziwej w sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw. Szerokie zastosowanie wartości godziwej dotyczy coraz większej liczby podmiotów ze względu na destabilizacyjny wpływ globalnego kapitału spekulacyjnego na ceny dóbr na rynkach międzynarodowych i wynikającą z tego konieczność zabezpieczania ryzyka cen towarów i walut. Autor przytacza krytyczne głosy w dyskusji na temat teoretycznego uzasadnienia stosowania wartości godziwej w rachunkowości.

Słowa kluczowe: wartość godziwa, teoria transakcyjna, teoria wartości, krytyka wartości godziwej, kryzys finansowy.

1. Wstęp

Wartość godziwa stanowiła przedmiot wielu rozważań naukowych od momentu, kiedy pojawiła się w praktyce polskiej rachunkowości. W początkowym okresie głównym problemem, z którym zmagali się przedstawiciele dziedziny rachunkowości (zarówno nauki, jak i praktyki), były poszukiwania odpowiedzi na pytania o naturze implementacyjnej: czym jest wartość godziwa i jak ją należy wyznaczać ([Por. Hasik 2005, s. 165-171; Hasik 2007, s. 204-211])?

Celem niniejszego artykułu jest podjęcie dyskusji nad wpływem wartości godziwej – rozumianej zarówno jako koncepcja wyceny, jak i konkretna metoda wyceny stosowana w praktyce polskich podmiotów gospodarczych – na gospodarkę w skali makro. Zdaniem autora, szerokie stosowanie wartości godziwej w kontekście globalizacji gospodarki oraz rosnącego wpływu rynków finansowych na gospodarkę realną powoduje, że stosowanie wartości godziwej ma charakter destabilizujący, a przez to nie sprzyja zrównoważonemu rozwojowi.

2. Wartość godziwa w praktyce polskiej rachunkowości

Wartość godziwa pojawiła się w polskiej rachunkowości wraz z nowelizacją ustawy o rachunkowości w roku 2000, mając swoje źródła w MSSF. Zdaniem autora, do

roku 2011 funkcjonowała zarówno w ustawie, jak i w MSSF bardziej jako koncepcja wyceny niż konkretna jej metoda. Zmianę przyniosło dopiero opublikowanie w maju 2011 r. MSSF nr 13 Wycena wartości godziwej (*Fair value measurement*). W swoich głównych założeniach MSSF 13 bazuje na przyjętym w październiku 2006 r. amerykańskim standardzie (wchodzącym w skład tzw. US GAAP) dotyczącym wyceny wartości godziwej (SFAS 156: *Fair value measurement*). Zgodnie z nimi wartość godziwa to: *cena, jaka byłaby otrzymana ze sprzedaży składnika aktywów lub zapłacona za transfer zobowiązania w zwykłej transakcji pomiędzy uczestnikami rynku na moment pomiaru*.

Od pojawienia się wartości godziwej w praktyce rachunkowości zakres jej stosowania zwiększył się istotnie do dnia dzisiejszego. Identyfikując najważniejsze obszary, w których wartość godziwa jest stosowana i może wpływać na wynik finansowy oraz wypłacalność podmiotów gospodarczych – dwie najważniejsze miary sytuacji finansowej podmiotów gospodarczych, które wpływają na realne oceny tych podmiotów formułowane przez ich interesariuszy, możemy wskazać:

- wycenę rzeczowych aktywów trwałych według modelu wartości przeszacowanej;
- wycenę inwestycji w nieruchomości według modelu wartości przeszacowanej,
- wycenę instrumentów finansowych:
  - dostępnych do sprzedaży,
  - wycenianych w wartości godziwej przez wynik finansowy,
- wycenę aktywów dostępnych do sprzedaży (dot. działalności zaniechanej);
- test na utratę wartości środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych.

Znamienne jest przy tym, że dostępne metody wyceny w ramach wyznaczania wartości godziwej – podporządkowane tzw. hierarchii wartości godziwej – mogą mieć charakter zarówno prospektywny, jak i retrospektywny. Do podejścia retrospektywnego zaliczymy odniesienie się do zaobserwowanych (retrospektywnie) wielkości rynkowych. Natomiast do podejścia prospektywnego odwołujemy się w przypadku wszystkich metod dochodowych. Co ciekawe, sam mechanizm ustalania ceny rynkowej, będący po części emanacją zbiorowej świadomości uczestników rynku, uwzględnia w takiej samej mierze fakty (przeszłość), jak i oczekiwania (przyszłość).

3. Wartość godziwa w kontekście teorii wartości

Celem teorii ogólnie jest wyjaśnianie i przewidywanie zjawisk. „Nauka rachunkowości, jako nauka stosowana, zajmuje się teorią działania w zakresie liczbowego ujęcia i interpretacji dla celów poznawczych określonych zjawisk występujących w jednostkach gospodarujących, a więc w zakresie poznawania określonego wycinka rzeczywistości" [Skrzywan 1973, s. 14]. Doprecyzowując, celem teorii rachunkowości jest stworzenie zasad działania, opisanie zależności wyjaśniających identyfi-

kowane obecnie działania (włączając w to wyjaśnienie przyczyn stosowania określonych praktyk) oraz przewidywanie dalszego rozwoju praktyki, przewidywanie działań, które aktualnie jeszcze nie są obserwowane [Schreder, Clark, Cathey 2005, s. 1].

Wraz z dążeniami do uczestnictwa Polski w strukturach europejskich wzmacniały się tendencje do możliwie szybkiego zharmonizowania polskich regulacji rachunkowości z regulacjami o charakterze ponadnarodowym: w pierwszym rzędzie z dyrektywami UE, a w sytuacji, kiedy harmonizacja sprawozdawczości finansowej w Europie zwróciła swą uwagę w kierunku MSR – z MSR. Pęd do harmonizacji rozwiązań krajowych z europejskimi był bardzo silny, przez wielu przedstawicieli nauki i praktyki oceniany jako znacznie silniejszy niż w innych rozwiniętych gospodarkach europejskich. Dla przykładu, regulacje rachunkowości dla spółek małych i średnich w krajach takich jak Niemcy czy Francja nie uległy tak silnej transformacji jak ustawa o rachunkowości w Polsce. O ile podstawowy kierunek harmonizacji rachunkowości w większości krajów kontynentalnej Europy dotyczył przede wszystkim spółek notowanych na rynkach publicznych, o tyle transformacja rachunkowości w Polsce dotknęła wszystkie podmioty prowadzące księgi rachunkowe na podstawie ustawy o rachunkowości.

Pomijając skalę wpływu tych zmian, można zaobserwować, że podstawowym ich przejawem była reorientacja rachunkowości w Europie kontynentalnej na przełomie XX i XXI wieku. Polegała ona na odejściu od teorii transakcyjnej z wykorzystaniem kosztu historycznego do teorii wartości z szerokim wykorzystaniem cen bieżących (tj. wartości rynkowej i godziwej) ([por. Helin 2012, s. XVI; Hendriksen, van Breda 2002, s. 324-326]):

- Teoria transakcyjna (*Performance Oriented Theory*) – według tej teorii głównym celem sprawozdania finansowego jest pomiar rentowności osiągniętej w danym okresie obrachunkowym. Kładzie ona nacisk w sprawozdaniu finansowym na pomiar i prezentację dochodu lub straty za dany okres sprawozdawczy, uwzględniając wyłącznie transakcje zrealizowane.
- Teoria wartości (Wealth Oriented Theory) – według tej teorii kluczowym odbiorcą sprawozdania finansowego jest inwestor, a głównym celem tego sprawozdania jest przedstawienie rzetelnej sytuacji finansowej jednostki gospodarczej, mierzonej wielkością jej kapitału własnego. Tym samym wiodącym elementem sprawozdania finansowego jest bilans, którego wartość ustalana jest na podstawie nadrzędnej zasady wyższości treści nad formą i przy szerokim zastosowaniu wartości godziwej. Wychodząc z założenia, że teoria transakcyjna nie pozwala na pełne odzwierciedlenie wszystkich skutków działalności przedsiębiorstwa (w szczególności chodzi o działalność inwestycyjną), umożliwia ona ujmowanie wzrostu wartości aktywów wynikające z wyceny w wartości godziwej (np. w wyniku zmian cen na rynkach), mimo że ujawnione w ten sposób przychody nie zostały zrealizowane i w praktyce możliwa jest sytuacja, w której nigdy nie będą zrealizowane.

Nastąpiła zmiana paradygmatu w rachunkowości kontynentalnej z paradygmatu teorii transakcyjnej na paradygmat teorii wartości, choć nastąpiło to w różnym czasie i w różnym zakresie w poszczególnych krajach Europy kontynentalnej.

Praktyka przynosiła wiele przykładów, kiedy podejście rachunkowości do odwzorowywania rzeczywistości zgodnie z teorią transakcyjną powodowało fałszywe odzwierciedlenie treści ekonomicznej ([Helin, Szymański 2001, s. 66-67]). Teoria wartości niewątpliwie stanowiła atrakcyjną alternatywę, która na wskroś zmieniła rachunkowość w Polsce. Przejawem tego jest choćby wprowadzenie do rachunkowości definicji aktywów – wydawałoby się, że zbędnej przez wiele wieków jej tradycji. Szerokie odwołanie się do wartości godziwej oraz istotne rozszerzenie obszaru autonomicznego decydowania jednostki o przyjmowanych rozwiązaniach w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości finansowej zrodziły istotną potrzebę konstruowania oraz ujawniania polityki rachunkowości. Praktyczne zastosowanie teorii wartości w sprawozdawczości spółek w Polsce przez ponad dekadę ujawniło jednak pewne jej niedostatki. W zasadzie mankamenty te wyszły na jaw w zderzeniu z pierwszym kryzysem gospodarczym. Problemy dotyczą m.in. niedostatecznej transparentności kluczowych praktyk rachunkowości w sprawozdaniach finansowych, istotnej zawisłości sprawozdawczości finansowej od szacunków, zamiast od faktów. W tym kontekście interesujący jest wpływ stosowania wartości godziwej na obrazy sytuacji finansowej i rentowności podmiotów gospodarczych.

4. Wpływ wartości godziwej na sytuację finansową oraz sprawozdawczość finansową podmiotów gospodarczych

Kryzys finansowy przyniósł falę krytyki wynikającej ze stosowania teorii wartości uznaniowości (przyjmowania szacunków w wycenie) oraz szerokiego odwołania się do wartości godziwej. Mimo że nie ma dowodów na istotny wpływ wartości godziwej na sprawozdawczość finansową podmiotów gospodarczych w Polsce ([Hasik 2012, s. 59-67]), stosowanie jej jako istotnej metody wyceny jest dopuszczalne. Ma ona zastosowanie przede wszystkim w przypadku podmiotów działających w sektorze finansowym oraz podmiotów istotnie zależnych od rynków finansowych i towarowych. Wraz z rozwojem gospodarki polskiej i jej ścisłą integracją z gospodarką globalną na sferę realną naszej gospodarki wpływ mają czynniki o charakterze właśnie globalnym. Przedsiębiorstwa operujące poza bezpośrednim wpływem rynków finansowych stają się ich uczestnikami poprzez nabywanie (zawieranie) kontraktów zabezpieczających ryzyko towarowe lub przez sam fakt istotnej ekspozycji działalności operacyjnej na coraz bardziej zmienne ceny na rynkach towarowych. W tych sytuacjach stosowanie wartości godziwej staje się nie tyle opcją (jak w przypadku możliwości jej stosowania do wyceny trwałych aktywów operacyjnych), ile koniecznością.

Wiele uwagi w badaniach naukowych poświęcono krytyce stosowania wartości godziwej. Szczególną uwagę zwraca natomiast krótka wypowiedź skierowana

do SEC[1] w dniu 22 lipca 2008 r., tj. dwa miesiące przed ogłoszeniem upadłości przez bank Lehman Brothers, momentem przyjmowanym powszechnie jako początek globalnego kryzysu finansowego, którego echa bardzo mocno brzmią do dziś w gospodarce światowej. A.J. Pollock wskazuje [Pollock], że problemem stosowania wartości godziwej jest jej ścisła zależność od notowań rynkowych, a przez to paradoksalnie oderwanie od rzeczywistych korzyści niesionych przez aktywa. Jako główne mankamenty wskazuje mechanizmy występujące w praktyce, które stoją w sprzeczności z założeniami leżącymi u podstaw przyjęcia wartości godziwej w rachunkowości, takimi jak:

– nieobiektywne czynniki kształtujące wartości wymiany na rynkach publicznych,
– kształtowanie wartości rynkowej przy nieaktywnych rynkach,
– wpływ „baniek spekulacyjnych" oraz paniki na rynkach na kształtowanie się wartości rynkowych,
– istotna zależność bieżących notowań od notowań instrumentów pochodnych.

Na szczególną uwagę zasługuje zagadnienie wymienione jako ostatnie. Znamienne jest, że w niestabilnych czasach kapitał spekulacyjny przesuwa się z rynków kapitałowych i pieniężnych na rynki towarowe. Rozwój instrumentów pochodnych na coraz to nowe dobra (towary) powoduje powstanie impulsów cenowych spoza popytu realnego. Powoduje to zupełne oderwanie wyceny rynkowej coraz większej ilości dóbr od ich wartości realnej, mierzonej korzyściami ekonomicznymi możliwymi do uzyskania z danego dobra na drodze jego użytkowania (zużycia). Staje się to długoterminowym impulsem do stałego wzrostu cen żywności [*W poszukiwaniu…*], dóbr, które w powszechnej świadomości traktowane są jako wolne od wpływu czynników spekulacyjnych i których cena zależy od realnego popytu.

Stanowiąca niewątpliwie wyzwanie dla nauki ekonomii, a w szczególności dla rachunkowości, luka pomiędzy wartością dobra a jego ceną [Marks 2012, s. 45] staje się palącym problemem współczesności. Kryzys finansowy niewątpliwie przynosi otrzeźwienie, karząc zweryfikować aktualne paradygmaty rachunkowości. Choć problem ten nie jest odkryciem naszych czasów, poprzez swobodę przepływu kapitału spekulacyjnego pomiędzy rynkami w skali globu oraz szybkość przepływu informacji ma dzisiaj niewątpliwie szerszy i mocniejszy wpływ destabilizacyjny na gospodarkę niż kiedykolwiek wcześniej.

W tej sytuacji należy się poważnie zastanowić nad odpowiedzią na następujące pytanie: jaki jest rzeczywisty cel i efekt stosowania wartości godziwej jako podstawy wyceny aktywów z punktu widzenia teorii sprawozdawczości finansowej oraz praktyki? Założenia koncepcyjne leżące u podstaw wprowadzenia wartości godziwej do sprawozdawczości finansowej miały na celu dostarczenie prostej i zrozumiałej informacji nt. aktualnej i oczekiwanej dochodowości jednostki i jej aktualnej sytuacji finansowej (mierzonej np. wypłacalnością). Podejście to zakładało jak najszersze odwołanie się do wartości wynikającej z obecnej sytuacji rynkowej lub potencjalnej transakcji wymiany, jeśli dany składnik aktywów nie posiada aktywnego rynku.

[1] Securities and Exchange Commission – instytucja nadzorująca rynek kapitałowy w USA.

Kryzys finansowy zapoczątkowany w roku 2008, który być może tylko przypadkowo uderzył w światową gospodarkę dokładnie dwa lata po pełnym usankcjonowaniu przez FASB i SEC standardu stanowiącego jednolite zasady i metody stosowania i wyznaczania wartości godziwej[2], z bezwzględnością obnażył teoretyczne mankamenty stosowania wartości godziwej jako podstawy wyceny aktywów w ogóle. Problem ten dotyczy wszystkich obszarów gospodarki.

5. Podsumowanie

Globalizacja gospodarki światowej oraz kryzys finansowy ujawniły z perspektywy polskich podmiotów gospodarczych destabilizacyjny wpływ szerokiego stosowania wartości godziwej w sprawozdawczości przedsiębiorstw. Czynniki te pokazały słabości koncepcji leżących u podstaw szerokiego wprowadzenia wartości godziwej do rachunkowości. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć:

– wpływ rynków instrumentów pochodnych na kształtowanie cen instrumentów bazowych, co powoduje oderwanie wyceny rynkowej tych instrumentów od ich wartości mierzonej korzyściami ekonomicznymi możliwymi do uzyskania z używania (zużywania) aktywów,
– nieobiektywne czynniki determinujące zachowania uczestników rynku (euforia przy powstawaniu baniek spekulacyjnych i panika przy cyklach spadkowych), a przez to kształtowanie wycen rynkowych, które z zamierzenia mają być obiektywnym wyznacznikiem wartości aktywów.

Powyższe czynniki, wraz z coraz szerszym stosowaniem instrumentów finansowych przez podmioty działające poza rynkami finansowymi (w szczególności stosujące instrumenty zabezpieczające), narażają gospodarkę na destabilizację. Stanowi to przeciwieństwo dążeń społeczeństw do zrównoważonego rozwoju gospodarek.

Literatura

Hasik W., *Pomiar wartości godziwej – standard FASB i tworzenie nowego MSSF*, [w:] *Standaryzacja Rachunkowości i Rewizji Finansowej*, red. M. Kwiecień, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 1158, AE, Wrocław 2007.

Hasik W., *Wartość godziwa a wypłacalność podmiotu gospodarczego*, [w:] *Za i przeciw wartości godziwej w rachunkowości. Problemy stosowania i wykorzystania wartości godziwej*, red. H. Buk, A. Kostur, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach nr 126, Katowice 2012.

Hasik W., *Wartość godziwa a bezpieczeństwo obrotu gospodarczego*, [w:] *Sprawozdawczość i rewizja finansowa w procesie poprawy bezpieczeństwa obrotu gospodarczego*, Wyd. Centrum Rozwoju i Promocji AE w Krakowie, Kraków 2005.

Helin A., *Ustawa o rachunkowości*, Wydawnictwo C.H. Beck, BDO, Warszawa 2012.

Helin A., Szymański K.G., *Sprawozdawczość finansowa spółek kapitałowych*, FRRwP, BDO, Warszawa 2001.

[2] SFAS no. 156, *Fair value measurement*.

Hendriksen E.A., van Breda M.F., *Teoria rachunkowości*, PWN, Warszawa 2002.
Marks H., *Najważniejsza rzecz – zaskakujące rady dla wnikliwego inwestora*, MT Biznes, Warszawa 2012.
Pollock A.J., *Conceptual Problems with "Fair Value" Accounting Theory*, http://www.aei.org/article/economics/fiscal-policy/conceptual-problems-with-fair-value-accounting-theory/ (10.04.2013).
Schroeder R.G., Clark M.W., Cathey J.M., *Financial Accounting Theory and Analysis*, Wiley, 2005.
Skrzywan S., *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE, Warszawa 1973.
W poszukiwaniu sprzyjającego wiatru. Analiza strategiczna makrootoczenia sektora spożywczego w Polsce. Raport 2012, Departament Analiz Makroekonomicznych i Sektorowych w Banku BGŻ SA.

FAIR VALUE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Summary: The main purpose of the paper is to discuss the negative impact of wide use of fair value in financial reporting. The use of fair value is extended far beyond entities acting on the financial markets. Due to the destabilizing influence of global speculative capital on commodities prices worldwide the companies acting on "non-financial" markets are exposed to commodities prices risk. Striving to hedge this risk they also participate in global processes which impact their financial statements. The author also discusses the critics of theoretical background for fair value use in accounting.

Keywords: fair value, transaction theory, wealth theory, fair value criticism, financial crisis.